

بهره‌مهیڤان و داهاٲی نه‌وٲی هه‌ریمی کوردستان له 2023

11-02-2024

نووسه‌ره‌کان

مه‌حموود بابان

کورتە : سالی رابردوو به‌پیی داتا کوکراوه‌کان، کوئی نه‌وٲی بهره‌مه‌یڤراو له هه‌ریمی کوردستان ناگاته 100 ملیون به‌رمیل، له‌کاتیڤدا و له 2022 دا سه‌روو 158 ملیون به‌رمیل نه‌وت له‌هه‌موو کیلگه‌کانه‌وه بهره‌مه‌تابوو، واته سالی رابردوو به‌به‌راورد به 2022 بهره‌مه‌یڤانی نه‌وت به‌رپژهی 42% و داهاٲه‌که‌شی به‌رپژهی 67% که‌میکردوو.

نزيكەي سالىك لەمەوبەر پيشەسازى نەوت و گازى ھەريىمى كوردستان بە برپارى دادگاي نيوبزيوانى پاريىس تووشى شوكتىك بوو كە تاوھكو ئىستا زيانەكانى بەردەوامى ھەيە. بەشيوھەك كۆي داھانى نەوتى بەرھەمھيىراوى لە ھەريىمى كوردستان لە 2023دا كرده يەك لەسەر سىي سالى 2022.

برپارەكەي دادگاي نيوبزيوانى پاريىس لەكاتىكدا بوو كەوا سالى 2022 دادگاي بالاي فيدرالى عىراق تارادەبەك نادلنيابىيەك و مەترسيبەكەي ياسايى دريژخايەنى بۆ پيشەسازى نەوت و گازى ھەريىمى كوردستان دروستكردن و كۆمپانيا نيودەولەتبيەكانى نەوتى خستە دۆخىكى نوپو، بەلام شوكتە گەورەكە دواي برپارەكەي دادگاي پاريىس و گرتنەوھى قوفلەكە لەلايەن توركياوھ واىكرد بەرھەمھيىنانى نەوت لە زۆربەي كىلگە نەوتبيەكان رابگرىت.

سالى رابردوو بەپىي داتا كۆكراوھەكان، كۆي نەوتى بەرھەمھيىراو لە ھەريىمى كوردستان ناگاتە 100 مليۇن بەرميل، لەكاتىكدا و لە 2022دا سەروو 158 مليۇن بەرميل نەوت لەھەموو كىلگەكانەوھ بەرھەمھاتبوو، واتە سالى رابردوو بە بەراورد بە 2022 بەرھەمھيىنانى نەوت بەريژەي 42% و داھاتەكەشى بەريژەي 67% كەمىكردووھ.

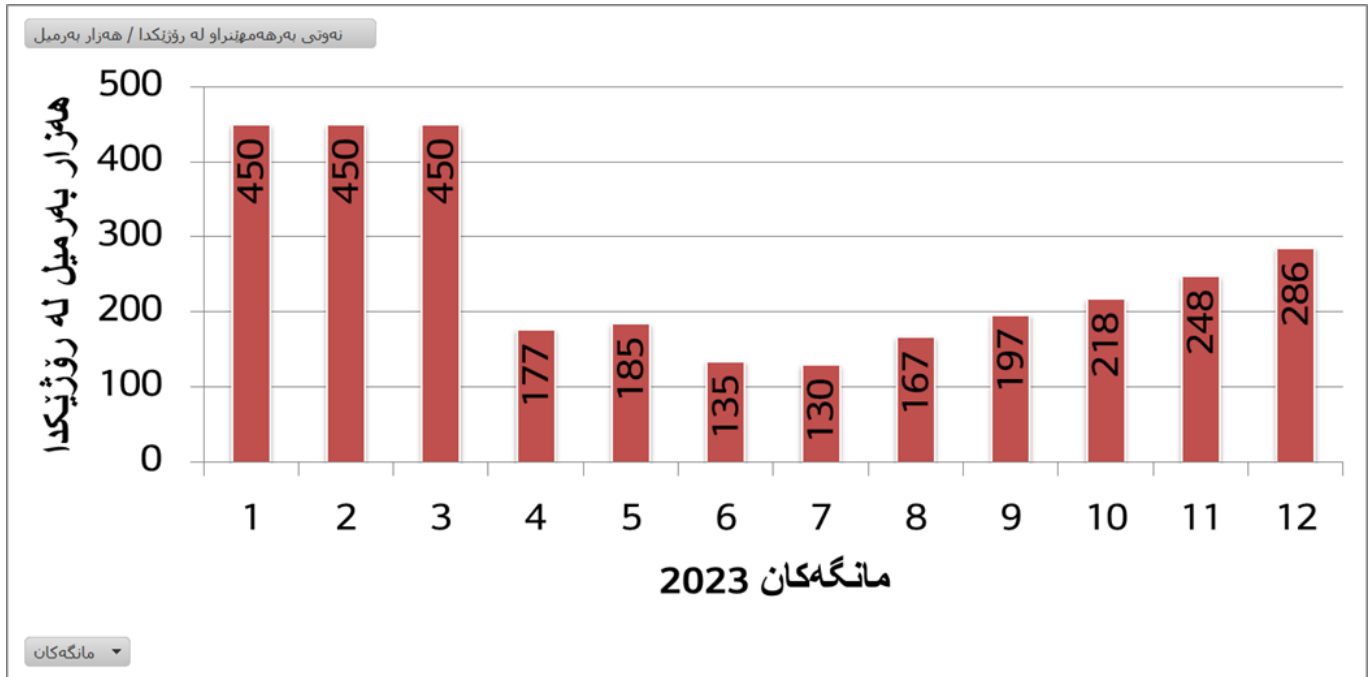
ئىستا، بەپىي داتاي كۆمپانياكان ئاستى بەرھەمھيىنانى نەوت گەيشتووھتە سەروو نيوھى ئەو ئاستەي كە قوفلى بۆرييەكە ھىشتا نەگىراوھوھە. بەشيوھەك لەمانگى كانوونى يەكەمى 2023 گەيشتووھتە 286 ھەزار بەرميل نەوت لە رۆژىكدا، بەلام فروشتنى بەنيوخۆ و بەنرخى 30 بۆ 40 دۆلار واىكردووھ كۆمپانياكان سەرجەم كارەكانى وھبەرھيىنان رابگرن و كارمەندەكانيان رۆژ بە رۆژ كەمبەكەنەوھ.

بەرھەمھيىنانى نەوت لە ھەريىمى كوردستان لە سالى 2023

سالى رابردوو بەرھەمھيىنانى نەوت لەمانگى نىسانەوھ گۆرانىكى بەخۆوھ بىنى كەواىكرد كۆمپانياكان سەروو نيوھى كارمەندەكانيان بنىرنەوھ بۆ مالموھ، ئىستاش سەرەپاي بەرزكردنەوھى ئاستى بەرھەمھيىنان ھىشتا ئەوانەي دەركراون نەگەرىنراونەتەوھ بۆ سەر كارەكانيان، چونكە كۆمپانياكان ھەموو خەرجىيەكانى وھبەرھيىنانيان CAPEX بۆ كەمترين ئاست كەمكردووھتەوھ و ھەندىكيان بەتەواوى رايانگرتووھ و تەنيا خەرجى ئۆپرەيشن OPEX كارى پىدەكرىت.

بەپىي داتا كۆكراوھەكان سالى رابردوو كۆي بەرھەمھيىنانى نەوت لە ھەموو كىلگەكان 93 مليۇن و 776 ھەزار بەرميل نەوت بوو، كە كەمترينى لە مانگى حوزەيران و بەرزترينى لەمانگەكانى سەرەتاي سال بوو ھەكو لە گرافىكى يەكەمدا دەرەكەوئىت.

گرافىك 1: ئاستى بەرھەمھيىنانى نەوت لە 2023 بەگوپرەي مانگەكان / ھەزار بەرميل لە رۆژىكدا

چارەکی دووھمی 2023 لەرووی بەرھەممەنراوی نەوتەو لە ھەرێمی کوردستان لەماوەی شەش سالی رابردوودا لە نزمترین ئاستدا بوو. ھەرۆھا، لەرووی بەرھەممەنراوی نەوتی سالتانەشەو بەپێی داتاكانی ديلۆيت زۆرترین بری بەرھەممەنراوی نەوت لەسالی 2019 بوو کە گەشتوووتە 170 ملیون بەرميل نەوت و کەمترینی لە 2023 بوو کە 93.7 ملیون بەرميل نەوت بوو وەکو لە خستەي بەکەمدا ھاتوو.

خستەي 1: کۆی نەوتی بەرھەممەنراو لە ھەرێمی کوردستان 2018-2023

سالی	چارەکی یەكەم کۆی ھەناردەکردن و بەکاربردن / مليون (بەرميل)	چارەکی دووھم کۆی ھەناردەکردن و بەکاربردن / مليون (بەرميل)	چارەکی سێھم کۆی ھەناردەکردن و بەکاربردن / مليون (بەرميل)	چارەکی چوارەم کۆی ھەناردەکردن و بەکاربردن / مليون (بەرميل)	کۆی گشتی ھەناردەکردن و بەکاربردن / مليون (بەرميل)
2018	30.50	31.43	35.75	40.96	138.64
2019	41.34	43.05	42.37	44.22	170.98
2020	44.49	38.50	41.80	41.14	165.94
2021	40.04	41.26	40.72	40.51	162.53
2022	39.09	40.32	38.73	40.17	158.30
2023	40.50	15.10	15.12	23.064	93.78

سەرچاوە: داتای کراوە، حکومەتی ھەرێمی کوردستان، 2024-2-6

تێبینی، داتاكانی 2018 تاوەكو چارەکی یەكەمی 2023 لە ديلۆيت وەرگیراوە، لە چارەکی دووھمی 2023 وە بەپێی راپۆرتی وەزارەتی دارایی و راپۆرتی کۆمپانیاكانی نەوت IOC و ميسس ئامادەکراوە.

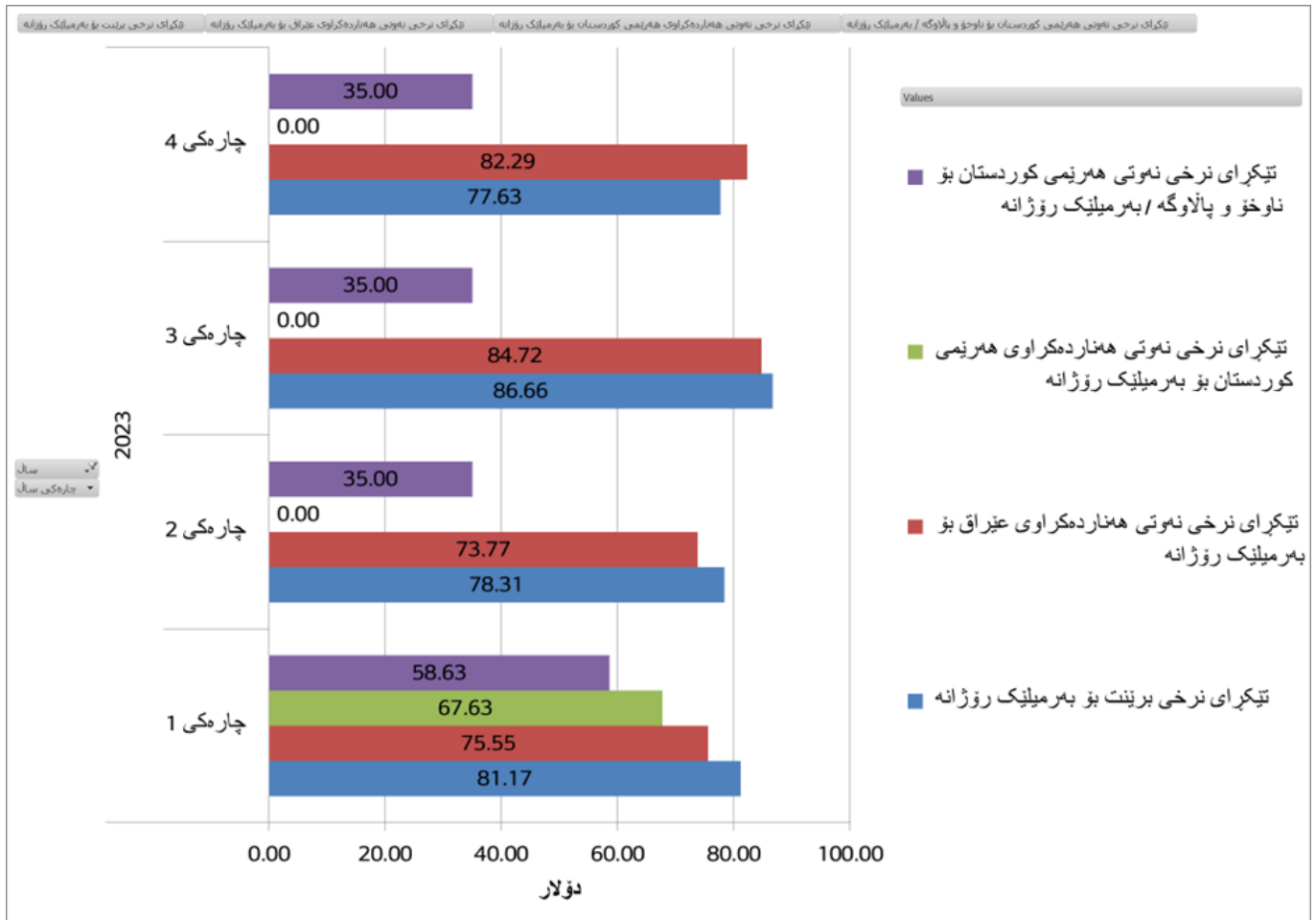
دوای دەیهیەک گەرانەو بۆ سفر ھەناردەکردنی نەوت بە بۆری بۆ دەرەو و زیانەکانی

زیانەکانی ھەناردەکردنەو نەوتی ھەرێمی کوردستان بە بۆری، چ بەنرخێ برینت یان نرخی نەوتی ھەناردەکراوی عێراق بۆ دەرەو لیکدانەو بۆ بەکەین ئەوا ملیاران دۆلارە، چونکە جیاوازی ئەو نرخی ھەرێمی کوردستان لە چارەکی دووھمی 2023 وە تاوەكو ئەم رۆژانەش نەوتی پێی فرۆشتوووە کەمتر لەنیوہی نرخی نەوتی برینت و نەوتی فرۆشراوی عێراقە.

لهكاتێكدا، پێش گرتنهوهی قوفلی بۆری ههناردهکردنی نهوتی ههريمی كوردستان بۆ بازارهكانی جيهان، تێكپرای نرخی نهوتی ههريمی كوردستان به بهراورد به برینت 13.5 دۆلار كهتر دهفرۆشرا و به بهراورد به نهوتی ههناردهكراوی عێراق 7.9 دۆلار كهمتر فرۆشراوو.

هێشتا بههۆی نهگهشتنه رێككهوتن و فرۆشتنی بهنیوخۆ جیاوازییهكه له چارهکی چوارهمی 2023 بهتێكرا بۆ برینت 38 دۆلار و بۆ نهوتی ههناردهكراوی عێراق 47 دۆلار بووه، بپوانه گرافیکی خوارهوه لهبارهی تێكپرای نرخی نهوت له چارهكهكانی 2023دا.

گرافیک 2: نرخی نهوتی فرۆشراوی ههريمی كوردستان به نیوخۆ به بهراورد به برینت و نرخی نهوتی ههناردهكراوی عێراق له 2023

سهرچاوه: EIA، وهزارهتی نهوتی عێراق و دیلیۆت.

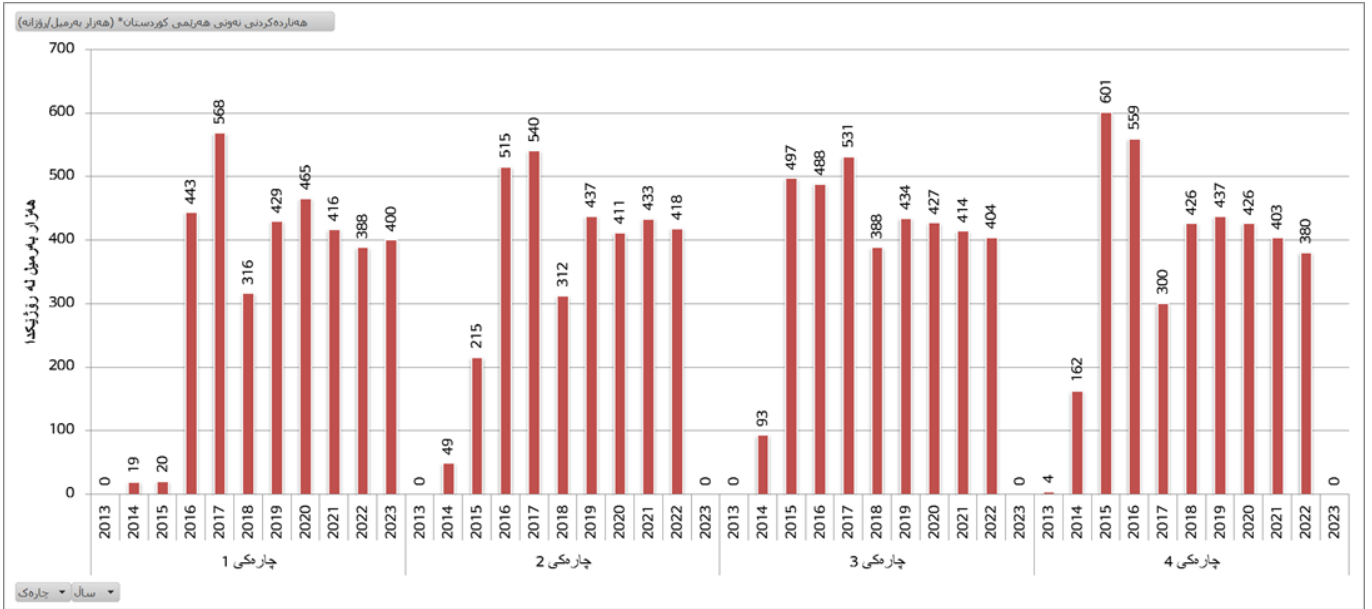
تێبینی 1: نرخی نهوتی ههناردهكراو به تهواوی بهردهست نهبووه له چارهکی دووهم، سێیهم و چوارهمی سالی رابردوو، بهئام بهپنی راپۆرتهكانی دی ئین ئۆ به 30 دۆلار و HKN به 38 دۆلار، واته لهئێوان 30 بۆ 40 دۆلار بووه، لێرهش به 35 دۆلار دانراوه.

تێبینی 2: بهپنی راپۆرتی HKN له چارهکی یهكهمی 2023، 14 دۆلار لهخوار برینت فرۆشراوه كه لێرهش جیاوازییهكه 13.54 دۆلاره.

خالیکی دیکه ی سهرنجراکیش ئهوهیه دواي دهیهیهك ههناردهکردنی نهوتی ههريمی كوردستان بۆ بازارهكانی جيهان دهبێتهوه سفر وهكو له گرافیکی 3دا هاتوووه. ئهوهی لێرهشدا پێویسته ئاماژهی بۆ بکهین و ههلهوهستهی لهسهر بکهین ئهوهیه كهوا ئیستا ههموو جيهان نهوت بهرههمدههێنیت و دهفرۆشیت.

ههروهها، بازارهكانی جيهان و وزه ههچكات هێندهی ئهم رۆژانه پێویستی به نهوت نییه، چونکه بازاری وزه له ههموو رووهكانهوه هێندهی ئیستا ناسهقامگیر نهبووه، تهنانهت ئێران و ولاتانی دیکهش كه ئابلقه ی ئابووریان لهسهره ئیستا رێگهیان بۆ کراوتهوه بۆ فرۆشتنی نهوت و ههناردهکردنی بۆ بازارهكانی جيهان ، بهئام نهوتی ههريمی كوردستان دواي نزیکه ی 11 مانگ هێشتا دیار نییه که ی دهستهکریتهوه به ههناردهکردنهوهی بۆ بازارهكانی جيهان له رێگه ی بهندهری جيهان یاخود لانیکهم گواستهوهی به تهنگر بۆ بهندهری بهسره وهكو ئهوهی بۆ نهوتی کهرکوک دهکریت.

گرافیک 3: ههناردهی نهوتی ههريمی كوردستان له سفرهوه بۆ سفر 2023-2013

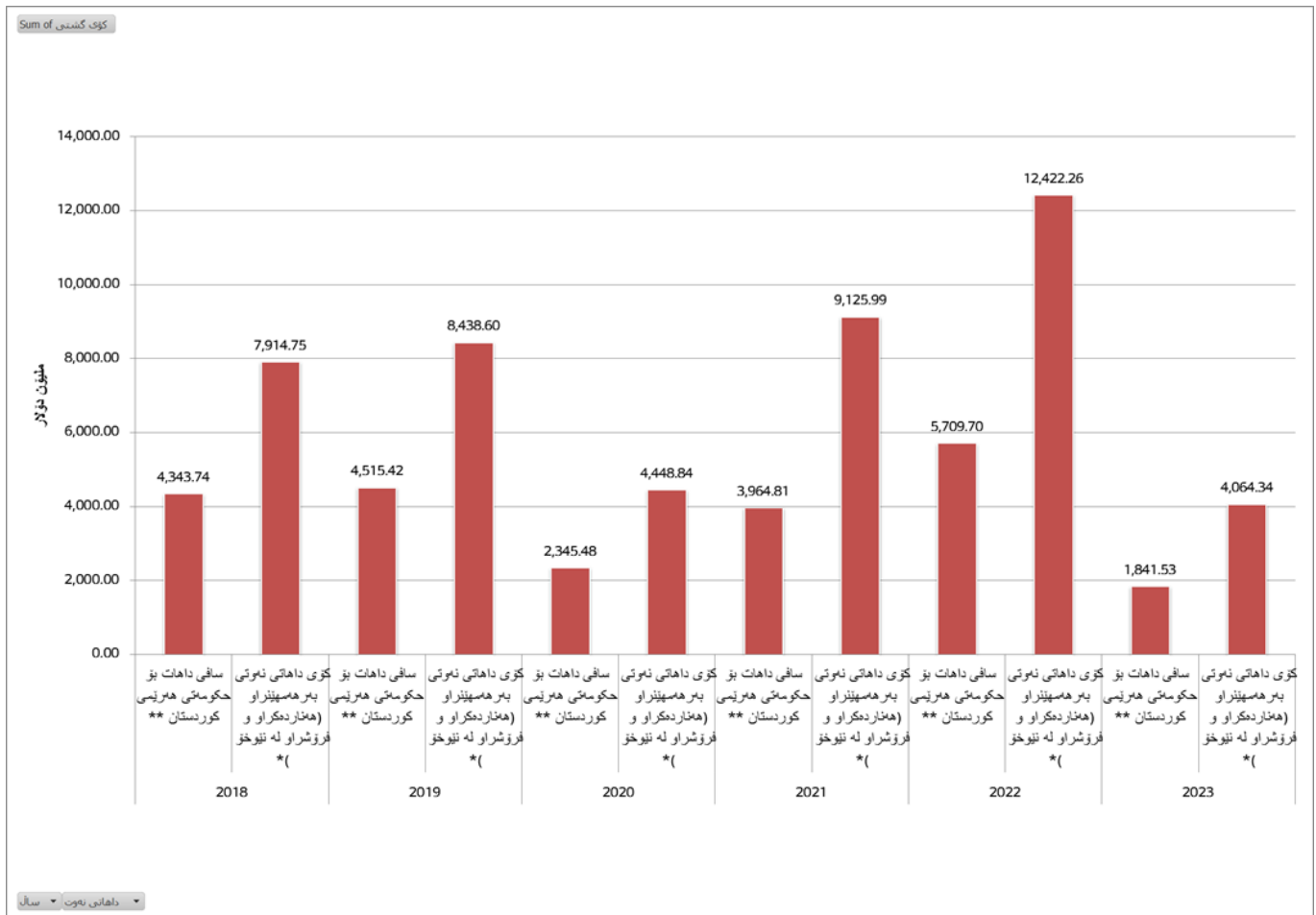

کۆ قەرەبووی ملیاران دۆلاری لە دەستچووی راگرتنی ھەناردەکردنی نەوت لە ئەستۆ دەگریت؟

سالی رابردوو (2023) بە پێی خەمڵاندنەکان بۆ نەوتی بەرھەمھێنراو و فرۆشراو بە نۆخۆ لە ھەرێمی کوردستان کۆی داھاتەکی 4.06 ملیار دۆلار بوو، ئەگەر وەک چارەکی یەکەمی 2023 داھاتی نەوتی فرۆشراو لە نیوان کۆمپانیاکان و حکومەت خەمڵاندنی بۆ بکەین ئەوا 1.8 ملیار داھاتی سافی بوو.

لە ماوەی شەش سالی رابردوو و تەنانەت لە سەردەمی کۆرۆنا کە نرخێ نەوت گەشتە ژێر سفر و جیھان لە جۆلە کەوت ھێندە سالی رابردوو زیانی بە ھەرێمی کوردستان و پیشەسازییەکی نەگەیاندوو، ئەگەر ئەو بڕە نەوتی لە ھەرێمی کوردستان بەرھەمھێنراو بپاری دادگای پارێس نەبوا بە نرخێ نەوتی برینت یان عێراق بفرۆشرا بە تێکڕا نرخێ نەوتی برینت 80 دۆلار بوو، ئەوا داھاتی ئەو بڕی بەرھەمھاتوو دوو ھێندە دەبوو.

گرافیک 4: داھاتی نەوتی ھەرێمی کوردستان لە نیوان سالی 2018 بۆ 2023

سەرچاوه: داتای كراوه و راپۆرتەكانی دېلۆیت

تێبینی 1: ژمارەكان لە 2018 وە تا 2023 راپۆرتەكانی دېلۆیت وەرگیراوه.

تێبینی 2: داتای چارەکی دووھەمی 2023 لە راپۆرتی وەزارەتی دارایی حکومەتی ھەرێمی کوردستان بۆ پەرلەمان و وەزارەتی دارایی عێراق وەرگیراوه.

تێبینی 3: داهاتی چارەکی سێھەم و چوارەم لە فرۆشتنی نەوتی خاوی کۆمپانیان بە نۆخۆ و بەتێکرای 35 دۆلار دانراوه.

تێبینی 4: داهاتی سافی ھەرێمی کوردستان بۆ چارەکی دووھەم، سێھەم و چوارەمی 2023 لەسەر بنەمای چارەکی بەکەم دانراوه، ھەرچەندە ئیستا کۆمپانیان نەوت بە نۆخۆ دەفرۆشن و پێشوخەتە پارەکانیان وەردەگرن، بەلام ھیچ راپۆرتێکی فەرمی دېلۆیت لەبارە داهاتی نەوت و سافی حکومەتی ھەرێمی کوردستان بۆ چارەکەکانی 3،2 و 4ی سالی رابردوو نییە و لێرەدا داهاتە خەمڵنراوە کە وەکو چارەکی بەکەمی 2023 بێت لەنێوان کۆمپانیان و حکومەتی ھەرێمی کوردستان.

کۆتایی

پێشەسازی نەوت و گازی ھەرێمی کوردستان سالیکی سەختی بەرێکرد و چاوەرواناکرێت لەم رۆژانەشدا گفتوگۆکان بگەنە رێککەوتنی کۆتایی بۆ ھەناردەکردنەوێ نەوتی ھەرێمی کوردستان، چونکە دواي نزیکی 11 مانگ ھێشتا گفتوگۆکان بەردەوامیان ھەیە.

برپارەکە دایگای بالای فیرالی عێراق و نیوبژیوانی پاریس دۆخیکی وایان خولقاند کە کابینەکە سەودانی دواي سالیکی و چوار مانگ نەتوانیت یاسای نەوت و گازی عێراق رەوانە پەرلەمان بکات، لەکاتی کۆتاییدا لەکاتی راگەیانندی کابینەکەیدا بەلێنیدا بوو پاش 6 مانگ رەوانە پەرلەمانی بکات و کۆتایی بەم پرسە بەھێنیت.

زیانە ملیار دۆلارییەکانی راگرتنی ھەناردەکردنی نەوتی ھەرێمی کوردستان بۆ بازارەکانی جیھان وایکردوو رۆژانێکی سەختی ئابووری بێتە ئاراوه.

لە کۆتاییدا، راگرتنی ھەناردەکردنەوێ نەوتی ھەرێمی کوردستان زیانیکی ملیاران دۆلاری لە ئابووری و ژێرخانی ھەرێمی کوردستان داوه، بەردەوامیشی جگە لە زیان قازانج بۆ ھیچ لایەنێک تێدا نییە! ئەي بۆچی لایەنەکان ناگەنە رێککەوتن؟